

Universitätsbibliothek Wuppertal

Auli Gellii Noctes Atticae

Gellius, Aulus

Lugd. Batavorum, MDCLXXXVIII

Praefatio ad lectorem

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1123](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1123)

P R A E F A T I O
A D L E C T O R E M.

Maxima rei literariae commoda evenisse ex inspectione codicum ante inventos typos scriptorum, atque adeo hos solos esse, qui, quum alia quaedam parvi adiumenti loco haberi debeant, consumment liberalium studiorum apicem, quum multis aliis deprehensum est documentis, tum praecipue manifestat hic Gellius. Qui licet compluribus vicibus in edendo sit repetitus, tamen qualis fuerit, hic novus labor probabit; qui quidem non aliam aequae ob causam necessarius fuit, quam quod vel plane non consulti fuerint codices antiqui, vel quorum ea copia fuit, ab iis non nisi negligenter ac male, aut ipsi ab peritia Latinae linguae non satis validos se exhibuerunt, aut ab ipsis codicibus misere decepti. Sed praecipue Gellius in exemplo est, ut non tam contendamus inspicere codices scriptos, qui omnium fere auctorum complures passim occurrunt, satis vitiosi, verum id agatur, ut maxime attendatur optimis. Nam quum unaquaeque Gellii editio, siue Italicas siue Gallicas intuear, crepet singularem ac studiosam curam, qua ad libros veteres itum est; qualis tamen fuit Gellius, antequam publice innotesceret pretium codicis, cuius custodiam caelo placuit scriniis Regiis apud Gallos
com-

P R A E F A T I O

commendare? Non ipsius voluminis ordo sal-
 vus, quin caput pedibus subiiceretur instar
 portenti; non Latinitatis, cujus fuit diligen-
 tissimus hic auctor, ratio certa: ipsa Græca
 perquam vel lubrica vel ignorata vel accisa.
 Hæc omnia ut post tantam fluctuationem sta-
 bilirentur vel in melius redigerentur, unius
 istius membranæ indicio & auxilio primum
 contigit. Nec vero id contigit temere. Nam
 quum ab tot insignibus viris ea scrinia fuerint
 frequentata, nemo quidquam ea in re adver-
 tit aut advertere voluit præter unum illum
 heroicum prorsus virum Claudium Salma-
 sium. Ille est, qui & laborem primum ei im-
 pendit, & ut erat sagacissimæ perspicaciæ,
 grandem vulgararum editionum mendam
 primus traduxit ac publicavit restitutionem
 & membranæ ejus pretium. Hinc incensi alii
 diligenter eandem consuluerunt; qualis post
 Salmasium fuit Bourdelotius integra ejus
 collatione instituta: immo & post illum Lam-
 becius, qui licet præ se ferat factum esse, ut
 aliud quid in bibliotheca quærenti Auli Gel-
 lii codex manu scriptus in manus sibi incide-
 rit, non opinor tamen ita temerarium istum
 casum obventurum fuisse, nisi ab Salmasio fu-
 isset irritatus, & velut *ὑποπτασθῆναι* oculorum
 ejus fuissent prolegomena Plinianarum casti-
 gationum. Neque enim potest quidquam ab
 hac Salmasii gloria per qualemcunque decer-

AD LECTOREM.

*pi, nec patitur tale quid à Phœvia musarum.
 Sed neque fastidium Gasparis Scioppi deterre-
 re parentem meum potuit, quin consuetudine
 Gellii vehementer oblectaretur, & perfusoria
 Lambecii opera acrius eum instigavit,
 ut ad collationem codicis Regii pervenire co-
 naretur. Quæ tacita vota satis felici eventu
 cesserunt, quum nancisceretur ipsum Salmasii
 exemplar, cui hic varias illas lectiones com-
 miserat, eo usque adigente illum venustate hu-
 jus scriptoris, ut anno LI gratificatus fuerit
 Ludovico Elsevirio recensionem & undique se-
 cus nitidam, & ad exemplar Regium digestam,
 & ita emendatam, ut priorum nulli decedere
 cogatur. Propterea hanc in paucis annis di-
 venditam secutæ sunt tum aliæ, tum ea ipsa,
 quam collega ejus, veluti veritus grandem
 famæ suæ jacturam, nisi selectis novisque com-
 mentariis (sic vocantur in præfatione, ut vo-
 carunt alii, quum sit stupida non sane optima-
 rum, immo nec ignotarum annotationum con-
 spurcatio) oneraretur quoque Gellius, ut reli-
 qui Latini scriptores ita in his locis jactati.
 Quem in medio conatu mortuum excepit
 alius hilo non melior; qui quum non veritus
 fuerit in eadem præfatione testari, nonnullis
 in locis ab ista editione ipsum discessisse vete-
 rum (sic jactat) & meliorum codicum ductu
 cuius rei in notis ubique ratio reddita sit, ne-
 queo hinc abire, quin iste discessus & ratio quæ
 red-*

PRÆFATIO

redditur, quam sit illustris ac prægnans, exponatur planæ luci, ubi quidem ego observavi. Nempe IX, 12 in verbis Catonis occurrit fabulosus, ut edidit pater, quum ante ipsum existerit famulosus. Id primus ex collectoribus nescire se fatetur, an vitio typhotetæ contigerit. Sic scilicet melius fuit illi scribere, quam rogare collegam, quem vivus quotidie videbat. Pergit bis testari se scribere famosus. Potuerat ita saltem honestus esse, ut fateretur non id suum esse, sed jam in Gryphiana anni 1539 & Parisensi anni 1584 occupasse margines: immo & ab H. Stephano in Parisina anni 1536, qua ille usus fuit & postea Bourdelotius, & ab Salmasio ex Nonio sic annotatum est. Sed ut vocabuli famosus bonitatem agnosco: ita quum MSSi omnes habeant vocem quadrisyllabicam, non ita temere mutari debere in trisyllabicam merito statuit cum aliis pater. Immo quod isti collectores ita hic hærent, non alia causa fuit, quam quod quum ei negotio impares prorsus essent, voluerint tamen procedere Gellium. Antequam enim tale opus suscipiatur, debebant fuisse frequentiores in legendis doctorum hominum scriptis, nec illis quotidianis tantum & ad centones suendos ab isto vilissimo genere usurpari solitis, sed etiam remotiora & ista paucorum hominum evoluisse. Ut autem suspiciosus dicitur pro suspecto, cur sic fabulosus non potest dici non tam pro

AD LECTOREM.

eo qui fabulas concinnat, quam qui in fabulas
 & illas non benignas venit, quæ sententia sa-
 ne huc congruit? an famosus sic dicatur, jam
 non disputo. Posthac autem ne quis habeat pro
 vitio typhotetæ, sciat esse Christophori Coleri
 in Parergis 20. cap. 72. Rursus quum excepis-
 set hanc ignobilem operam successor, XIII, 30,
 quum veteres codices omnes habeant de vino
 efficere nigrum virus vel viris, notat iste
 omnino legendum cum vet. ed. Veneta A.,,
 CIQIQIX & Aldina A. CIQIQXV, item Ascen-,,
 siana, quod & Mosellanus vidit, vires, ,,
 & male in vet. edit. Rom. quod & H. Ste-,,
 phanus & Vir Doctissimus in ultima quam ,,
 procuravit editione retinere virus. Mani-,,
 festa satis condemnatio, & iudicium di-
 gnum, cui cathedra Professoria crederetur.
 Causa sententiæ est, quod identidem ἰσχυρὸν οἶνον
 nigrum vocent deipnosophistæ apud
 Athenæum: non secus ac si omnis ἰσχυρὸν οἶνον
 eat in vires, & non in saginam quoque ac
 adipem. Quid autem? an iste tam abrupte ju-
 dicium exercens sic pronunciasset, si aut le-
 gisset aut meminisset apud Tertullianum in
 ipso ultimo voluptatis æstu, quo genitale vi-
 rus expellitur, nonne aliquid de anima fen-
 timus exire &c? Quanto autem mendacio, sed
 dubio, eum uti non puduit, quum ad lib. XVI
 cap. 4. notat in H. Stephani editione legitur,,
 Feriæve devicales, nisi mendum sit pro de-,,
nicales,

P R A E F A T I O

„ nicales, quod tamen vocabuli monstrum aliæ
 „ editiones post Stephanicam retinuerunt. Certe
 paterna editio post Stephanicam omnibus ad
 manum est, nec ullam literam illic aberrasse
 patet. Futilitas ejus hominis patentior est in
 capite sequente, ubi dicit vet. codd. quorum
 lectionem hic revocandam duxerit sapiens sci-
 licet ille hac in re vir, sic habere quum dex-
 tra sinistraque inter januam tecta que &c.
 Et in hoc ipso primum fingit, quum in MSS.
 ipse viderim rō inter nullibi esse. Quum ad-
 „ didisset de Stephanica, pergit. unde & Vir
 „ Doctus in postrema sua editione fecerat
 „ cum dextra sinistraque januarum tecta
 „ &c. Haud multo melius scilicet quam Ste-
 phanica, quam vix sensum admittere antea
 dixerat. Hoc nimirum & faciendum nuper
 fuit, & nunc plorat res literaria, quod ad il-
 lum accessus ultra non detur ad quærendum
 quid altero melius. Sed & in his quoties men-
 titur? Non enim ex Stephanica sic fecit vir
 doctus ille (quæ sane non fuit habita unquam
 tantæ auctoritatis, ut inde ansa corrigendi ab
 eo saltem arriperetur) sed ex MSS. Tum non
 vir doctus fecerat, sed alii doctissimi viri
 præjerant virum doctum, qui credidit illos
 bene correxisse & ex arbitratu veterum libro-
 rum. Nec culpa viri docti fuit, si fatui &
 indocti isti coacervatores non bene legerint
 bonos libros. Est autem Salmasii de modo

Usura

AD LECTOREM.

usurarum cap. xv. Nec melior est, quum loquitur mox de consiftione: nam in veteribus codd. & quidem MSS. ipse ita legi. Sed tam in his rebus miser ille cœcutiit, quam in Latinitate, quum XVI, 8 non concoquat illud adeo Gellianum & optimi vere temporis Latinum, sui magis admonendi quam aliorum docendi gratia, vocans insolitum loquendi morem, & melius fore alios: æque ut XVII, 21 ait melius forte ab lectore lectum iri quod contra suum edictum pugnaverit, quam dictum, quod aliter plane docent optimi Liviani MSS. Nam quid ego de correptis hinc inde laceris membris, quorum plerumque auctor supprimitur, dicam? Itaque merito deridens pater & ipsum primum operis ejus inceptorem, quam alterum successorem, id tantum agebat, ut codicis Regii collationem adipisceretur accuratissimam; eo usque laborem, quem Gellio tacitus promiserat, rejiciens. Cujus voti compos fieri non potuit, nisi postquam me illuc vela dare jussit, præcipue monitum, ut tam Parisius, quam si quid alibi Gellianum deprehenderem, sedulo inspicerem. Nam & ipse interea amicos ad partes vocans, ab Clarissimo Joanne Scheffero impetraverat, ut patet, exemplaris antiqui usum, qualem ante aliquot annos ab Ill. Bern. Rottendorffio etiam obtinuerat. Ego autem id religiose observavi in omnibus locis, quæ vivente ipso secutus fui; & sic observasse

P R A E F A T I O

me gaudeo, ut hanc saltem letitiam pater piis-
simus ex me haberet. Unde & Oxonii in col-
legii Lincolnienſis exemplari perlustrando di-
ligens ipse fui; & simulatque absolvi potuit,
operam ipsi transmissam verbis letis ac beni-
gnis prosequutus, nunc rebus ostendit non eam
fuisse parvi ab eo aestimatam. Quum vero
Parisus jam essem, in haec verba mihi signi-
 ,, *ficavit desiderium suum. Tres habeo colla-*
 ,, *tiones Gellii Regii doctorum hominum ma-*
 ,, *nibus factas. hi omnes satis me docent prae-*
 ,, *fationem in eo exemplari esse, quod olim po-*
 ,, *stermi libri ultimum caput ponebatur: &*
 ,, *huic praefationi subiici lemmata capitum*
 ,, *per omnes xx libros. Sed quid sequatur ea*
 ,, *lemmata, & unde incipiat contextus aucto-*
 ,, *ris, quasi de compacto silent. Suspicio autem*
 ,, *prima duo capita libri primi in eo volumine*
 ,, *deesse, quando nihil a quoquam ibi varietatis*
 ,, *notatum video, quum tamen habeant dignos*
 ,, *vindice nodos. Codex a lib. i ad vi usque per-*
 ,, *tinet; sed tam, ut dixi, a principio, quam in*
 ,, *sine aliquid desiderari censeo. quod accurate*
 ,, *cognoscas velim, & a quo capite, quibus*
 ,, *capitis ejus verbis & literis incipiat, quo ve-*
 ,, *capite libri VIⁱ quibusve verbis & literis*
 ,, *ejus capitis finiatur, mihi perscribas. Ad*
 ,, *que omnia quum attendissem, & Gellium isto*
 ,, *compacto collatum misissem, ita conditionem ejus*
 ,, *libri concepit signavitque in fronte exempla-*
 ,, *ris,*

AD LECTOREM.

ris, quo uti solebat. Regius liber primum
 habet Julii Cæsaris bellum Gallicum. Dein
 de Incipit Liber AGellii noctium Attica-
 rum. Hinc quæ in editis erat pars ultimi
 capitis libri postremi. Mox lemmata capi-
 tum libri primi usque ad 10 de Sibyllinis.
 Græcis enim literis numerus ad singula lem-
 mata notatur. Post illud 10 apparet DE-
 EST, & spatium columnæ (nam in eas divi-
 se paginæ) dimidiatæ vacuum. In summo
 sequentis columnæ prima sunt: ΔΕΙΚΝΥΕ ΠΩΣ
 (quod est in secundo editorum capite) usque
 ad ΜΕΤΑΠΕΛΛΨΗΤΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΙΝ.
 Quibus hæret continenter. Hic autem Chi-
 lo præstabilis homo. Desiderantur igitur
 totum caput primum: & secundum usque ad
 τὴ Δείκνυε πῶς εἰώθης in verbis Arriani:
 quæque horum sequuntur post μετὰ πῆ μὲν ἦσαν
 καὶ ἡγορεῖσθαι: & capitis tertii principium,
 quod Guil. Cantero debemus. De Canteria-
 no tamen habet Hic autem, quod in vulgatis
 antea deerat. Quintum librum excipit se-
 ptimus: post hunc lemmata sexti, deque ipso
 capita tria integra, quartum usque ad τὴ ad-
 versus ictus solis. in quibus finitur pag. 203
 collationis, quam mihi misit filius. Hinc er-
 go progredienti inter varia fastidia in adhi-
 bendo quibuscunque varietatibus iudicio, vi-
 tæ simul & hujus operæ filium ei ruptum est,
 postquam hæc, quæ vides, in mundum rede-

P R A E F A T I O

gisset. Si recognoscere hæc ipsa scripta, si examine altero collationem percensere licuisset, non potest esse dubium, quin & hæc ipsa pinguiora elaboratioraque fuisset habiturus, & uberiores etiam in Gellio emendationes. Restat enim bona pars, sed nobis non licuit nunc ea vestigia premere; qui hoc curasse pro tempore satis censuimus, si hæc ab vermibus & situ liberarentur, & hæcenus per paternum laborem Gellio prodessemus: id etiam satis operose nobis injungentes, ut nec typorum lapsus pulchritudinem editionis hujus minuerent; quod res ipsa fatebitur. Spatium a patre relictum vacuum & Veiovis nummo destinatum, eo gemino replevimus. In quo ut nihil fieret, nisi quod pater ipse vidisset, Parisiensem familiarum Romanarum Ursini editionem (sed quæ non exacte retulit auctorem) usurpandam sculptori dedi, qua ille admodum licenter usus est, præsertim in vertice Cæsiani. Sed nos scimus ab Italis & Gallis mundo præberi eçtypos potius multos, quam veros & rem suam exacte referentes, vel his nummis id probantibus, qui tam Cæsiano quam Liciniano præbent diadema satis clarum, & Ursini editio id quoque expressit aliquo modo, sed Parisina plane omisit. Sed multa alia in his ipsis animadvertenda restant, de quibus alibi.

Cæterum quum hæc sit vera historia Gel-

AD LECTOREM.

*l*ii; quum viri probi & eruditi tantum sta-
 tuerint pretium codici illi Regio, & vel Sal-
 mafio vel communi studiorum cause vel Gel-
 lio tantopere gratulati fuerint inventionem
 ejus; facile patior ab hoc publico plausu abes-
 se caput illud abbatiorum & equestrium
 κβαλων, virum plane sui prænominis ac no-
 minis, ideoque his solis appellandum Ra-
 phaelem Fabretum, meum lepidissimum κ-
 νιδιον. Quippe quum ejus literarum humanio-
 rum culturam obiter dixissem me agnoscere
 vel ex usu & meridionalis, in Iasithei Apolo-
 gemate (dignissimo Fabrettina Italia scripto)
 paginas fere quatuor impendit ad ambitiose
 ostentandum partim τὸ συνῶδες, partim τὸ λε-
 λυοσηκὸς τὸ ψυχῆς. Legas modo oportet, ac pe-
 nitus patebit. Sed & ut ratio culturae huma-
 niorum literarum in ipso palam constaret,
 quo modo esset deducta; scribit in optimis co-
 dicibus tam impressis ut Gryphii, Stephani, 33
 Aldi, Caballi, Ravani, Veneti, quam etiam 33
 MSS. ut in Vaticano num. 3453 & sex Me- 33
 diceis pluteo 54 meridionalem ventum se 33
 legere. Glorientur oportet illi tam sano sani
 Fabretti testimonio, ac reviviscant fruentes
 laude hac ad mathematicam regulam edita.
 Hæc scilicet sunt optima, hæc ad veritatem
 & culturam illam Fabrettinam sufficientia,
 & quidem electissima. Nam ideo noluit sex
 ipsos codices Vaticanos & septimum Medio-

P R A E F A T I O

tanensem aut numero huic addere aut legere, Petro Servio & Lambecio notos, quia non sunt iudice Fabretto ex optimis, aut forsitan praeferunt meridiam. Atqui exemplar Mediolanense signavit Lambecius ferri omnium optimum & antiquissimum. Sed non est, quod cedat quadratus ac sepe dicitur Fabrettus. Quid enim cederet? Immo sic ille pergit, ut crediderit primum dissensisse Salmasium, & ex eo novissimam Leidensem Petri Lefferi (sic enim mathematicus vir auferendam lineolam censuit; idque eodem jure facit, quo Pricæus citatur commentator Arnobii lib. III adv. gent. in Columna Trajana p. 79) impressionem cum notis variorum. Utique enim hoc unum exemplar deerat ad stipandam in Fabretto impressionem istius culturae, (cui accedens in Columna Trajana Petronius Hadrianidis 193 ac Montanus ad Caesarem pag. 194 & 214 & 227 negari nequit, quin culturam istam absolvant) quod ideo magnopere debet illi commendari & gratum esse, utpote unde didicerit Salmasium dissensisse. Nam cur legeret ipsa Salmasiana scripta, quem Notæ variorum satis instruunt? Sed quid horridius aut insanius est illo quod sequitur? non jam ineptiens sed pro nefario consceleratoque dicens, Salmasius lectionem istam ex incerto quodam optimo, quem vocat, libro Vtopianæ, ut puto, bibliotheca

AD LECTOREM.

novavit. Talem sive Neapolis sive Roma, potuisti exspuere calumniam? ab tanto calumniatore nunc ista erudita olim terratur? Et vobis, Superiores, quorum permissu editum se in cauda adulatur istud apologema, tam ferrea sedet ira, ut tale quid apud vos liceat, & istos tantos manes impudentissima hac falsitate arcessi patiamini? Certe in hac parte non id meritus fuit Salmasius. Non Fabrettus vester is est, quem imprudentem (bene enim de eo sentio) sic errori traderetis auferendum. Sed neque quum vos utique optima velitis iudicio Fabretti possidere, invidete ita, ut nolitis aliqua magis optima extra Alpes vestras custodiri. Licuerit de me effundere quæ voluit, ego ista non sine risu cognovi & libenter relego, quoniam sunt Fabrettina vera, & prorsus paria illis, quæ olim faciebant

. . . equites Asiatici
 Quæque & Cappadoces faciunt equitesque Bithyni.

Neque potui alia exspectare; quippe quum jam in eadem Columna Trajana pag. 323 de me inceperat mentiri, quasi qui collegerim notas Tan. Fabri, quum eas Faber manu sua scriptas miserit patri tunc, quum ego nondum scriberem nisi aliquo modo Fabrettine. Quod ad rem, Lapponensis equidem ego, piacula

P R A E F A T I O

*cula hujus calumniae exigenda aliis relin-
quens, progrediar potius ex Salmasii Utopia-
nae (itane loquetur iste judicialis morio de
Regia Parisina?) bibliothecae codice tracta-
re & existimare Gellium, quam ex illis sive
Romanis sive quibuscunque Italiae optimis
Fabrettinae codicibus; tam de hoc meridiona-
lis quam aliis omnibus mihi ad liquidum sa-
tisfacturus, ubi libuerit; neque enim huic
a vernali & tam tetrico Salmasiana verita-
tis, mei ventris, crumenae ac laboris in adole-
scentia, rerum verborumque sycophantiae, sed
nimis indocto, arbitrium diei meae disponenda
dabo.*

*Restabant alia; & praesertim quod in hoc
ævo tantis follibus jaectant divini isti viri,
an genius scriptoris per has notas minus
cognoscatur, quam per illas auctorum com-
parationes sine ulla prorsus historiae & fir-
mitate commissas. Sed liceat tandem bona
fide ferias inchoare: illa suum tempus fe-
rent. Vale, & paginam istam 203 respondere
scito libri VI capiti quarto.*

IN

AULI
NOCTES
LIBRO C
LUC
JOHANNEM FLA
clarissimum
JACOBO GR
magi parer
edra
Quæ scripti
Antica quæ
Mentis impetu
pedique in
illam opere in
Anpicaque
Non tuit. In
Filius, illu
Noctibus me
Reddit, an
Utque Praer
Sic vitam Gra
Accipe. Post
Illa, doctrina